

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Назва курсу, мова викладання	«Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти», мова викладання - українська
Викладачі	Дмитрієва Оксана Іванівна
Профайл викладачів	https://kaf-korped.kpnu.edu.ua/sklad-kafedry/dmitriieva-oksana-ivanivna/
E-mail:	dmitriyeva@kpnu.edu.ua
Консультації	Вівторок 15.00-16.00, місце проведення – кафедра спеціальної та інклюзивної освіти (аудиторія 22а, корпус 10)

2. Анотація до курсу

Анотація. Дисципліна «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти» є обов'язковим освітнім компонентом професійної підготовки. Вивчення дисципліни передбачає формування первинних уявлень про інклюзивну освіту дітей ООП, адекватного позитивного ставлення до дітей з ООП; набуття фахових компетентностей, необхідних для участі в команді психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.

3. Мета курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з теоретико-методологічними та організаційно-методичними засадами інклюзивної освіти та організацією інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти.

4. Формат курсу

Викладання курсу передбачає проведення лекційних, практичних занять. Можливе застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання Moodle та застосуноків для проведення відеоконференцій.

5. Програмні результати навчання

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Загальні компетентності:

ЗК 01 Знання та розуміння предметної області та усвідомлення специфіки професійної діяльності.

ЗК 04 Здатність працювати в команді.

ЗК 05 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 06 Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК 07 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 08 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 10 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Спеціальні компетентності:

СК 05 – Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії іноземних мов у закладах загальної середньої освіти, практиці навчання іноземних мов та зарубіжної літератури.

СК 06 – Здатність дотримуватися сучасних мовних норм (з іноземних та державної мови), використовувати різні форми й види комунікації в освітній діяльності, обирати мовні засоби відповідно до стилю й типу тексту.

СК 18 – Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

Програмні результати навчання:

ПРН 20 – Забезпечувати педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

6. Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	Денна форма здобуття вищої освіти
Рік навчання	2
Семестр вивчення	3
Кількість кредитів ЄКТС	3
Загальний обсяг годин	90
Кількість годин навчальних занять	30
Лекційні заняття	12
Практичні заняття	18
Семінарські заняття	-
Лабораторні заняття	-
Самостійна та індивідуальна робота	60
Форма семестрового контролю	залік

7. Технічне й програмне забезпечення, обладнання

Вивчення курсу забезпечене робочою програмою, силабусом та не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення, однак можливе використання проектора й ноутбука / персонального комп'ютера для створення презентацій у форматі MS Power Point. Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE.

8. Політика курсу (правила та вимоги)

Освоєння курсу «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти» передбачає обов'язкове відвідування лекційних та практичних занять; активність під час занять; здача завдань у встановлені терміни; бути терпимим, відкритим і доброзичливим; конструктивно підтримувати зворотний зв'язок на всіх заняттях; бути пунктуальним і обов'язковим.

Якщо в силу будь-яких поважних причин здобувач вищої освіти був відсутній під час проведення контрольного заходу, йому надається можливість пройти його в додатково призначений викладачем час. Викладачі щотижня проводять консультації (офлайн і онлайн).

Вивчення курсу передбачає академічну доброчесність здобувача, відповідальне ставлення до навчання та майбутньої професії. Дотримання академічної доброчесності регулюється Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (https://drive.google.com/file/d/1W_tRKAqt4kKFyD1zNzR76uxVZY3mUjBV/view) (та Положенням про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (<https://drive.google.com/file/d/1vwOb8sJzVjHpAnrAmFADtNQWYUhJny-R/view>)).

Для пошуку рекомендованої літератури здобувачі можуть послуговуватися бібліотекою університету, фахових кафедр та інтернетними ресурсами. Здобувачі заохочуються до використання літератури, якої немає з-поміж рекомендованої. Очікується, що здобувачі будуть задавати викладачам запитання, цікавитися додатковими відомостями й сучасними науковими знаннями з курсу.

9. Схема курсу

Денна форма здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	разом	у тому числі					
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль 1.							
Організаційні засади інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти							
Тема 1. Діти з особливими освітніми потребами як суб’єкт інклюзивної освіти	18	2	4	-	-	12	-
Тема 2. Сутнісна характеристика інклюзивного навчання	18	2	4	-	-	12	-
Тема 3. Командний підхід до забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП	18	2	4	-	-	12	-
Тема 4. Індивідуальний підхід до дітей з ООП у ЗЗСО з інклюзивним навчанням	20	4	4	-	-	12	-
Тема 6. Партнерська взаємодія з батьками як членами команди психолого-педагогічного супроводу	16	2	2	-	-	12	-
Разом годин	90	12	18	-	-	60	

**10. Система оцінювання та вимоги
Кількісне оцінювання результатів навчання**

Поточний контроль і модульний контроль			Сума
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота	100 балів
50 балів	40 балів	10 балів	

Поточний контроль (50 балів)

Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях (практичних) приймається рівним 12.

Якщо здобувач вищої освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття здобувач вищої освіти має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувач вищої освіти, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з не підготовленістю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, здобувач вищої освіти повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Здобувач вищої освіти не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.

	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Здобувач вищої освіти розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовленнєві явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.
	8	Знання здобувача вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості мовленнєвих процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки лінгвістичної науки; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні мовні

		явища, процеси.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Самостійна робота (10 балів)

Метою самостійної роботи є закріплення та розширення наукових знань з дисципліни за підручниками, навчальними і методичними посібниками, періодичними виданнями з фаху; розвиток навичок самоосвіти, пізнавальних інтересів, професійної мотивації навчання; виховання відповідального ставлення до навчання за обраною професією.

Контроль за самостійною роботою здійснює викладач на консультаціях. У плани практичних занять, МКР включені запитання та практичні завдання, успішне виконання яких передбачає попереднє виконання самостійної роботи.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання самостійної роботи отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість, ліквідація якої є обов'язковою.

Завдання самостійної роботи можуть бути перезараховані за результатами неформальної та/або інформальної освіти здобувача, за умови їх відповідності темі та кількості годин (не менше тих, що виділені на самостійну роботу).

Критерії оцінювання самостійної роботи:

Високий рівень (9-10 б.)	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі фундаментальні знання з питань, винесених на самостійне опрацювання, повно викладає самостійно вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, розуміє можливість різних тлумачень однієї і тієї ж методичної проблеми, вміє оцінювати аргументи для її доведення, порівнювати, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, застосовувати знання на практиці у нестандартних ситуаціях, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно, добирає самостійно інформаційні джерела, володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами, вживає мовні засоби відповідно до норм української літературної мови. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній рівень (7-8 б.)	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але здобувач допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання. Здобувач вміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок, може застосовувати вивчений матеріал у стандартних та дещо змінених ситуаціях, переважно добирає самостійно інформаційні джерела, володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи, дотримується принципів академічної доброчесності.
Середній рівень (5-6 б.)	Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень питань, винесених на самостійне опрацювання, але викладає матеріал неповно, допускає неточності у визначенні понять, потребує допомоги викладача, не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; у власній аргументації використовує загальновідомі докази; не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без її подальшого аналізу, викладає матеріал непослідовно і допускає помилки в мовному оформленні викладу. Здобувач вищої освіти виконує завдання самостійної роботи фрагментарно й дещо пізніше визначеного терміну. Переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
Початковий рівень (менше 6 б.)	Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні методичних понять, які спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних тем, хаотично і невпевнено викладає матеріал. У здобувача не сформовано необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією; він не має елементарних умінь здійснювати первинну обробку й подальший аналіз навчальної інформації; не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання завдань, неспроможний виконати стандартні завдання після спрямувальних питань викладача. Здобувач не виконав більшість завдань самостійної роботи, подав роботу пізніше визначеного терміну. У роботі здобувача наявні ознаки академічної недоброчесності.

Модульна контрольна робота (40 балів)

МКР виконується письмово у формі відповідей на 3 запитання, два з яких – теоретичні, одне – практичне. До написання МКР допускаються всі здобувачі вищої освіти. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Відповіді на теоретичні питання модульної контрольної роботи (10 балів кожне) оцінюються відповідно до таких критеріїв:

Високий рівень	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання,
----------------	--

(10 б.)	формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній рівень (8 – 9 б.)	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Середній рівень (6 – 7 б.)	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
Початковий рівень (менше як 6 б.)	Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Здобувач неспроможний виконати стандартні завдання навіть після спрямувальних питань викладача. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Під час відповіді на практичне питання (20 б.) звертається увага на таке:

Високий рівень (19-20 б.)	Здобувач вповні володіє практичними вміннями і навичками для визначення шляхів, методів і засобів організації інклюзивного навчання різних категорій дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти; правильно формулює свої думки та обґрунтовує свою відповідь. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній рівень (16-18 б.)	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає незначні помилки, які сам виправляє. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Середній рівень (12–15 б.)	Якщо здобувач виявляє окремі практичні вміння і навички для визначення шляхів, методів і засобів організації інклюзивного навчання дітей різних категорій дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти, його пояснення неповні, він допускає неточності; не вміє обґрунтувати свої судження. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
Початковий рівень (менше 12 б.)	Якщо здобувач не володіє практичними вміннями і навичками для визначення шляхів, методів і засобів організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти, виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Високий рівень (36-40 б.)	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі фундаментальні знання теоретичного матеріалу, правильно використовує термінологію, правильно виконує практичне завдання, використовує творчий підхід до
---------------------------	---

	їх виконання. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній рівень (30-35 б.)	Здобувач вищої освіти виявляє достатні знання теоретичного матеріалу, практичне завдання виконує, проте допускає помилки та неточності; під час виконання МКР дотримується академічної доброчесності.
Середній рівень (24-29 б.)	Здобувач вищої освіти виявляє фрагментарні знання теоретичного матеріалу, практичне завдання виконує частково, під час виконання МКР дотримується академічної доброчесності.
Початковий рівень (менше, ніж 24 б.)	Здобувач вищої освіти виявляє незнання більшої частини теоретичного матеріалу, не здатний виконати практичне завдання, під час виконання МКР та у роботі мають місце ознаки академічної недоброчесності.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Залік

Якщо здобувач успішно виконав завдання поточного та модульного контролю, самостійної роботи, він одержує залік. До індивідуального навчального плану здобувача результати підсумкового контролю у формі заліку заносяться за умови, якщо здобувач не має академічної заборгованості за результатами поточного та модульного контролю, самостійної роботи та його рейтингова оцінка є більшою або рівною 60 балів.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння здобувачем вищої освіти певного кредитного модуля (навчальної дисципліни) упродовж його вивчення.

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно)	зараховано
82-89	B (дуже добре)	
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)	

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з деканом факультету та з дозволу ректора університету.

11. Рекомендована література.

Основна:

1. Миронова С., Чопік О. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. 2-ге видання: перероблене та доповнене. Кам'янець-Подільський. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 332 с.
2. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.
3. Психологічний супровід інклюзивної освіти: підручник / кол. авторів; за заг. ред. Т.О. Докучиної. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172 с.
4. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л. Прохоренко, В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с.

Додаткова:

1. Актуальні питання теорії і практики інклюзивного навчання у закладах освіти: монографія/ [Кол. авторів; за заг. ред. Л.Б.Платаш]. Чернівці: Технодрук, 2020. 570 с.
2. Демченко І.І. Підготовка вчителя до роботи в інклюзивній початковій школі: монографія. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 500 с.
3. Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітньому просторі. Методичні рекомендації та впровадження інклюзивної форми навчання дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату : навч.-метод. посіб. / А.Г. Шевцов, О.В. Романенко, Л.О. Ханзерук, О.В. Чеботарьова. Київ: Видавничий дім «Слово», 2014. 200 с.
4. Дмитрієва О.І. Окремі аспекти організації інклюзивного навчання здобувачів освіти з порушеннями слуху. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність та перспективи розвитку: монографія/ [Кол. авторів, за загальною редакцією С.П.Миронової, Л.Б.Платаш]. Чернівці : «Технодрук», 2021. Частина 1. 349 с. С. 45-48.
5. Дмитрієва О.І., Чопік О.В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні старшокласників з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*. К. Том 86. №6. (2021). С.30-51. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/115> (*Наукометрична база Web of Science*).
6. Dmitriiieva, O., Chopik, O., & Mykhalska, S. (2025). Formation of inclusive competence of higher education students in the field of knowledge 01 education/pedagogy. PEDAGOGIKA-PEDAGOGY, 97(6), 761-772. <https://doi.org/10.53656/ped2025-6.02> (*Наукометрична база Web of Science*).
7. Дмитрієва О.І., Шевченко В.М. Сучасні тенденції спеціальної та інклюзивної освіти в Україні та за кордоном. Перспективи та інновації науки. №1 (59). Київ, 2026. С. 623-638.
8. Засєркова Н. В., Треїт'як А. О. Інклюзія від А до Я: порадник для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів. Інклюзивне навчання . Київський університет імені Бориса Грінченка, Київський університет імені Бориса Грінченка. 2021. 59 с.
9. Інклюзивна освіта в США та Канаді: тенденції розвитку : монографія / Т.І.Бондар. Черкаси : видавець Третяков О.М, 2018. 511 с.
10. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення: навч.-метод. посіб. / кол. авторів; за заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 236 с.
11. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями зору: монографія / за ред. Є.П.Синьової, С.О.Рикова. Київ : Кафедра, 2017. 320 с.
12. Навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивної освіти : хрестоматія : в 2 т. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за ред. В. І. Бондаря,

Ю. Д. Бойчука, В. В. Золотоверх ; [уклад.: В. І. Бондар, Ю. Д. Бойчук, В. В. Золотоверх, А. М. Висоцька]. Харків : Стил-Издат, 2023. Т. 1. 283 с.

13. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ: «ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.

14. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність та перспективи розвитку: монографія/ [Кол. авторів, за загальною редакцією С.П.Миронової, Л.Б.Платаш]. Чернівці: «Технодрук», 2021. Частина 1. 349 с.

12. Рекомендовані джерела інформації

https://library.kpnu.edu.ua/	Бібліотека К-ПНУ імені Івана Огієнка
https://kaf-korped.kpnu.edu.ua	Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти
http://www.nbuv.gov.ua	Бібліотека ім. В.І.Вернадського
https://dnrb.gov.ua/ua/	Державна науково-педагогічна бібліотека імені В.О.Сухомлинського
http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional child	Фахове видання «Особлива дитина: навчання і виховання»
https://sj.npu.edu.ua/index.php/kpsp/index	Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка і спеціальна психологія - (фахове видання)
https://aqce.com.ua/	Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) - (фахове видання)
https://prometheus.org.ua/	Prometheus
https://ed-era.com/courses/	EdEra
https://www.facebook.com/atoms.ua/	Атомс – електронна платформа для освітян
https://ruh.com.ua/	Рух Освіта – підвищення кваліфікації для вчителів